

PERFECTIONAREA POLITICII COMERCIALE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL SPORIRII COMPETITIVITĂȚII BUNURILOR

Tatiana GUTIUM

cercetător științific,

Institutul Național de Cercetări Economice,

Republica Moldova

gutium.tatiana1@gmail.com

Abstract

The author in this article focuses on the study of some international trade theories, the analysis of the foreign trade dynamics of the Republic of Moldova, the analysis of changes in the competitiveness of goods on the foreign market, the research of the commercial policies used in the world practice and the improvement of the commercial policy of the Republic of Moldova, the growth of competitiveness and the promotion of indigenous goods. In order to achieve the proposed objectives, the following research methods were applied: analysis and synthesis, the analogy method, the quantitative and qualitative analysis, the functional analysis method.

Key words: *international trade theories, foreign trade, competitiveness of goods, advantage, disadvantage, commercial policy.*

JEL Classification: *F13, F14, O33.*

Introducere

Creșterea economică și sporirea competitivității se află pe agenda oricărui stat, indiferent de poziția sa geografică și modelul de dezvoltare. Pe de o parte, anume atingerea și menținerea unui nivel înalt de competitivitate creează condiții favorabile în rezolvarea unei sarcini strategic importante pentru orice țară, și anume, dezvoltarea sustenabilă a economiei naționale, sporirea bunăstării populației. Pe de altă parte, instabilitatea economică și politică, corupția din eşaloanele puterii de stat, monopolizarea comercializării anumitor bunuri, împiedică sporirea competitivității. Soluționarea problemelor enumerate nu poate fi efectuată fără perfecționarea politicilor economice: bugetare, fiscale, monetare,

comerciale, etc. Prin urmare, actualitatea cercetării tandemului dintre competitivitate și politica comercială promovată este denecontestat.

1. Revizuirea literaturii de specialitate

Relațiile comerciale internaționale se desfășoară în condiții complicate: probleme geopolitice, focare militare, sancțiuni, fluxuri enorme de emigranți. În lupta pentru piețele de desfacere, țările utilizează diverse instrumente ale politicilor economice, scopul final al cărora este voalat. Politica protecționistă, războaiele comerciale nu presupun specializarea țărilor conform avantajului comparativ. Prin urmare, promovarea politicii comerciale în corespundere cu teoriile clasice privind comerțul exterior nu este rațională.

Luând în calcul specificul condițiilor contemporane, în care se desfășoară comerțul internațional, este necesar să ne conducem de teoriile moderne, care se axează pe modificarea avantajului comparativ sau avantajului competitiv, și aplicarea cărora ar asigura extinderea piețelor de desfacere, sporirea comerțului intra-industrie, bazată pe diferențierea bunurilor.

Extinderea atât a comerțului extern, comerțului intra-industrie, cât și comerțului intern, depinde de factorii cererii și ofertei. Factorii determinanți ai cererii sunt prețul bunului promovat pe piață, prețul bunului substituibil, nivelul veniturilor consumatorilor și preferințele consumatorilor. Factorii care determină oferta sunt prețul bunului, prețul factorilor de producție, rata de schimb, economia de scară și profitul unitar așteptat.

Modelului Heckscher–Ohlin–Samuelson (HOS) se bazează pe studierea ofertei, factorilor de producție, proporției dintre factori, iar teoria savantului suedez Steffan Linder – pe examinarea cererii, analiza venitului pe cap de locuitor, ca factor determinant al cererii. „Diferența dintre veniturile pe cap de locuitor a diferitor țări, reprezintă un obstacol potențial în calea comerțului” (Linder, 1961, p. 98).

Conform modelului HOS, Republica Moldova, fiind un stat relativ mai bine înzestrat cu forța de muncă, trebuie să exporte bunuri la fabricarea cărora, anume, factorul munca se utilizează relativ mai intensiv. Se consideră, că așa gen de specializare a comerțului exterior va aduce beneficii economiei naționale, va crea condiții pentru majorarea bunăstării. În realitate, cu toate că Moldova promovează anume strategia descrisă și se majorează volumul de producție din materialele clienților, totuși, creșterea

moderată a economiei naționale are loc anume datorită remitențelor, granturilor, creditelor externe. În opinia economistului suedez, țara trebuie să exporte acele bunuri, pe care le produce în exces, și piața externă ținută trebuie să fie aceea piață, pe care preferințele consumatorilor coincid cu cele ale consumatorului din propria țară, de aceea teoria dată poartă denumirea de teoria similarității între țări. Aplicarea acestei teorii în cazul Republicii Moldova nu este rațională, deoarece, teoria dată nu ia în calcul diferența dintre veniturile disponibile a cetățenilor din diferite țări. Cererea solvabilă a moldovenilor este considerabil mai mică comparativ cu cererea solvabilă din țările partenerilor principali ai Moldovei.

Analiza comerțului exterior al Republicii Moldova pune sub semnul întrebării validitatea teoriei similarității între țări. Conform acestei teorii bunurile se produc pentru piața internă, și după ce cererea internă este saturată, excedentul se exportă. Însă, în cazul, când prețul pe piața externă este mult mai convenabil comparativ cu prețul de pe piața internă, la început se exportă excedentul, iar apoi o cotă însemnată de producție, concomitent piața internă devine acaparată de bunurile străine, relativ mai ieftine, care sunt fabricate de către alt partener comercial.

Autorul consideră, că alegerea în calitate de parteneri comerciali a țărilor care au aceeași structură a cererii nu este rațională, deoarece, va duce, în cazul țărilor în curs de dezvoltare cu un grad redus de industrializare, la diminuarea competitivității naționale, deoarece se reduce accesul la tehnici moderne și tehnologii avansate.

Savantul R.Vernon în studiul „International Investment and International Trade in the Product Cycle” a lansat teoria „ciclului de viață a produsului”, care demonstrează, că avantajul comparativ este un indicator dinamic, și nu static, modificarea căruia depinde de un șir de factori. Unul din ei este ciclul de viață pe care îl parcurge produsul (Vernon, 1966). Țările înarmate cu teoria dată pot să aleagă strategia comerțului exterior, pe care urmează să o aplice. Țările dezvoltate, deținătoare de resurse financiare considerabile și forță de muncă calificată, se vor specializa în lansare produselor noi pe piața mondială, iar țările deținătoare de resurse de muncă ieftină se vor specializa în fabricarea produselor, care se află în fazele maturității și saturației. Economistul american M.Pozner, studiind comerțul intra-industrie dintre diferite țări, a depistat decalajul dintre tehnologiile aplicate. Acest decalaj acordă avantaje comparative, suplimentare, bunurilor la fabricarea cărora se utilizează tehnologii comparativ mai avansate, care

asigură reducerea costului unitar. Prin urmare, există o corelație strânsă dintre gradul de avansare a tehnologiilor utilizate și volumul exportului. „Dacă într-o anumită țară se produc noi produse, sau dacă se aplică tehnologii noi, atunci vor oferi țării în cauză un avantaj comparativ în anumite bunuri” (Pozner, 1961, p. 324). Conform acestei teorii Republica Moldova nu poate spera pe majorarea exportului, deoarece nu deține tehnologii noi progresive, nu are mijloace financiare necesare pentru inovații, high-tech. În anul 2008 cheltuieli pentru cercetare și dezvoltare au constituit 0,54% din PIB, în anul 2014 – 0,37% din PIB, iar în anul curent 2018 – 0,26% din PIB. Spre comparație, în cazul Ucrainei, acest indice este cu 0,3 puncte procentuale mai mare.

Cota cheltuieli pentru cercetare și dezvoltare în PIB-ul Republicii Moldova a înregistrat o diminuare însemnată după criza politică din anul 2009. Semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană nu a ameliorat situația în acest segment. Cauza: bunurile moldovenești nu corespund standardelor europene, și pentru a majora calitatea lor, sunt necesare surse financiare considerabile, pe care Moldova nu le deține.

P.Krugman în lucrarea sa „Increasing Returns, Monopolistic Competition and International Trade” contrazice lui M.Pozner: „comerțul internațional nu reprezintă rezultatul diferențelor în ceea ce privește tehnologiile utilizate sau dotarea cu factori de producție. Ca atare, comerțul extern este modalitatea de extindere a pieței de desfacere cauzată de economiile de scară” (Krugman, 1979, p. 479).

Analiza exportului Republicii Moldova în diviziunea produselor demonstrează că Paul Krugman are perfectă dreptate, a crescut volumul exportului acelor bunuri, prețul de livrare al cărora a scăzut. Diminuarea prețului a fost obținută datorită monopolizării exportului, ceea ce a creat condiții pentru economia de scară.

2. Evoluția comerțului exterior al Republicii Moldova

Republica Moldova fiind o economie mică deschisă, care nu este posesoare de resurse minerale, tehnici și tehnologii avansate, este extrem de vulnerabilă la perturbările din sectorul extern.

Economia națională a devenit dependentă de remitențe, de volumul și aria de desfășurare a comerțului exterior. Analiza corelației dintre rata de creștere a Produsului Intern Brut (PIB) și a exportului a arătat că dintre

acești doi indici există o dependență directă (Figura 1). Exportul este unul din factorii determinanți a PIB-ului.

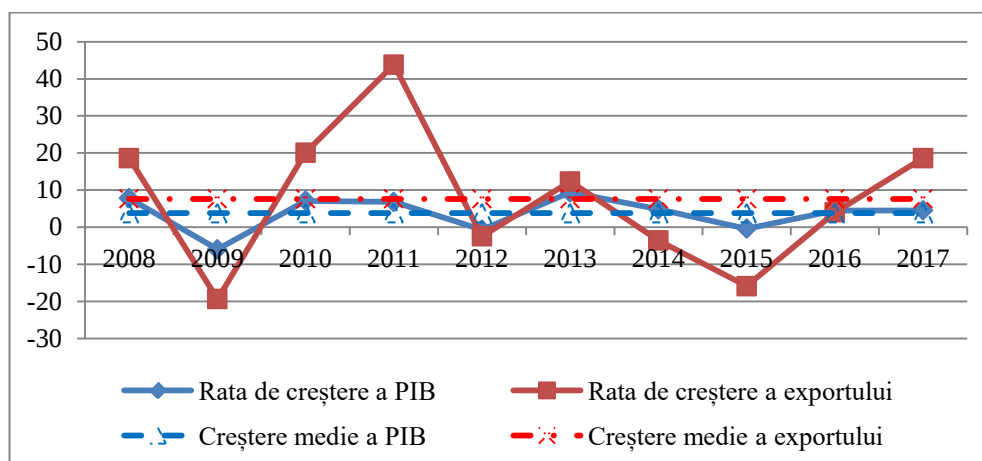

Figura 1. Rata de creștere a PIB-ului și exportului Republicii Moldova

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (<http://www.statistica.md>)

Amplitudinea oscilației ritmului de creștere a exportului este mai mare comparativ cu cea a ritmului de creștere a PIB-ului, de aceea, în perioada analizată, rata medie de creștere a exportului este cu 3,8 puncte procentuale mai mare ca rata medie de creștere a PIB-ului.

În perioada anilor 2008-2017, diminuări esențiale a exportului au avut loc fiecare al treilea an. Cauza reducerii atât a exportului, cât și a PIB-ului, în anul 2009, este criza financiară mondială.

Moldova este un stat agrar și principalele bunuri exportate sunt cele ale sectorului agricol, de aceea următoarele două recesiuni sunt cauzate de cataclismele naturale.

În a.2017 ponderea exportului de bunuri și servicii în PIB a alcătuit 32,3%, iar ponderea importului – 55,8%.

Decalajul dintre exporturi și importuri a înregistrat o evoluție descendentă (Figura 2), ca rezultat, gradul de acoperire al importurilor prin exporturi în perioada anilor 2008-2017 a crescut de la 32,5% până la 50,2%.

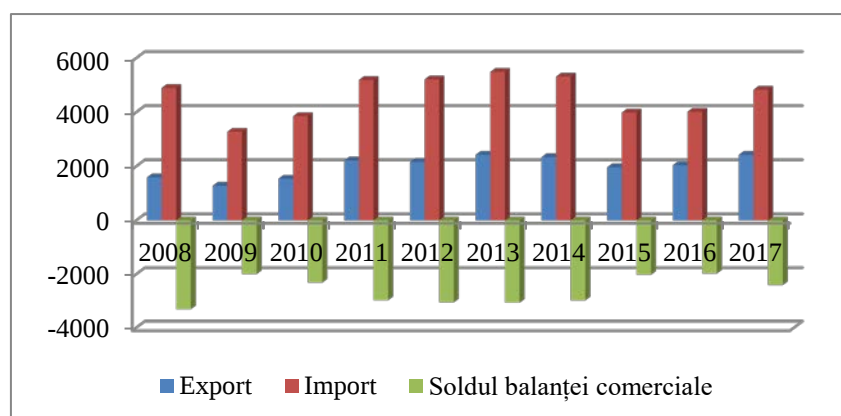

Figura 2. Dinamica comerțului exterior al Republicii Moldova

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (<http://www.statistica.md>)

Reexporturile continue să se mențină la un nivel înalt. În anul 2017 volumul lor a crescut cu 13,1% în raport cu anul precedent. Cel mai înalt nivel, reexporturile, au atins în anul 2011, cota lor în total exporturi a fost de 45,2%. În următorii șase ani, ponderea reexportului a alcătuit aproximativ 1/3 din total exporturi (Figura 3). Reexporturile pot fi divizate în două grupe: reexporturile de mărfuri după prelucrare și reexporturile de mărfuri clasice. Prima grupă, care include producția companiei DRĂXLMAIER Group, articole de îmbrăcăminte și încălțăminte, este mai mare față de a doua, coraportul constituie 2:1.

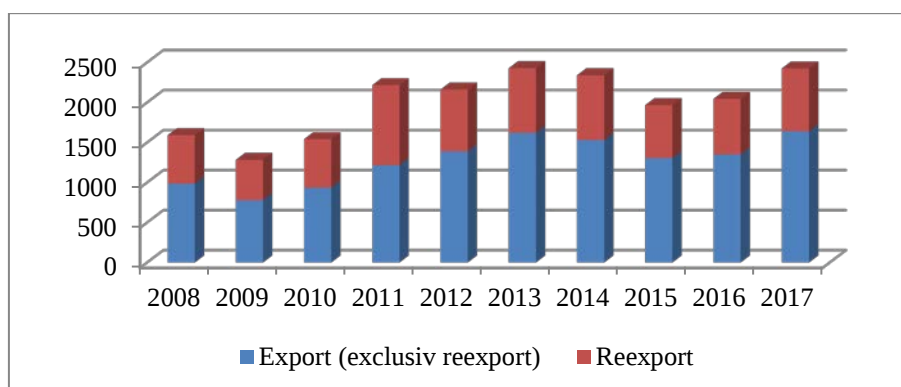

Figura 3. Dinamica exportului și reexportului Republicii Moldova

Sursa: elaborat de autor în baza datelor UN Comtrade (<https://comtrade.un.org>)

Analiza dinamicii exporturilor pe țări în anul 2017, în raport cu anul 2016, relevă că principalul partener-comercial al Republicii Moldova a devenit România (Figura 4), livrarea mărfurilor în această țară a crescut cu 17%, iar cota în decurs de zece ani, a sporit cu 3,7 puncte procentuale.

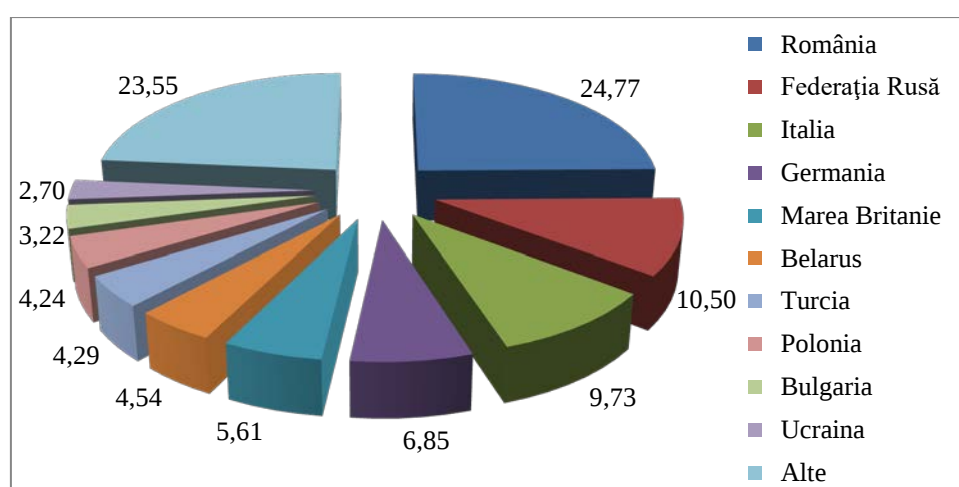

Figura 4. Structura exportului Republicii Moldova pe țări, a.2017

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (<http://www.statistica.md>)

Republica Moldova a reorientat exportul său spre țările Uniunii Europene (UE). În a.2017 ponderea exportului în aceste țări a crescut cu 0,7 puncte procentuale în raport cu anul precedent.

Exportul de bunuri în țările membre ale CSI a crescut cu 11,8%, însă cota sa micșorat, deoarece fluxul de mărfuri din Moldova în Uniunea Europeană a fost mult mai mare.

Cercetarea derulării importului pe grupe de țări a arătat că cea mai mare pondere, în anul 2017, revine țărilor UE – 49,4%, ce corespunde unei valori de 2,4 mlrd. dolari SUA. Țărilor CSI le revine 25% din total importuri.

România se află în topul principalelor țări partenere atât la export, cât și la import (Figura 5), totuși soldul balanței comerciale cu statul dat continue să înregistreze valori negative.

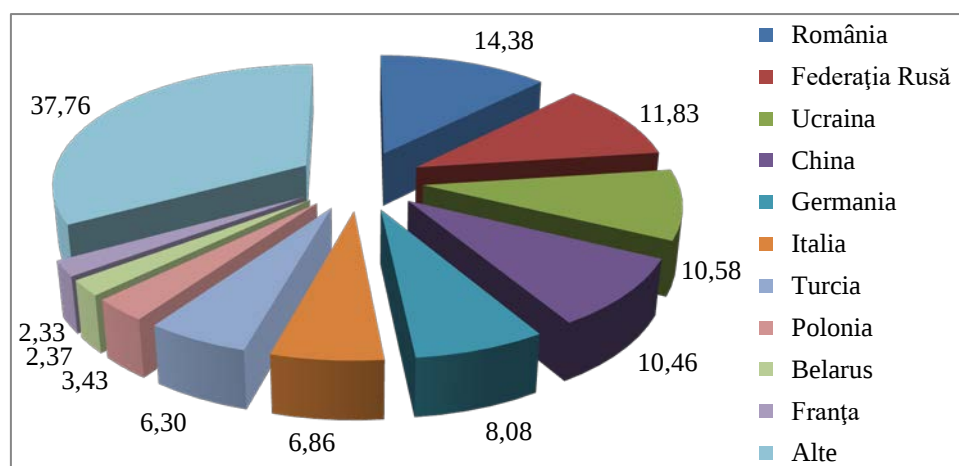

Figura 5. Structura importului Republicii Moldova pe țări, a.2017

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (<http://www.statistica.md>)

Decalajul dintre exporturile și importurile Republicii Moldova a cauzat soldul pasiv al balanței de plăți. Numai datorită remitențelor, granturilor și creditelor străine, Moldova în continuare poate să-și permită deficitul contului curent al balanței de plăți. Fluxul de remitențe nu poate fi veșnic, de aceea este necesar urgent de luat măsuri, pentru a promova bunurile autohtone pe piața externă și majora cota exportului în comerțul extern.

3. Competitivitatea bunurilor moldovenesti pe piața externă

Una din sarcinile principale care stă în fața economiei naționale este majorarea competitivității la toate nivelurile economiei, însă „analiza evoluției competitivității a arătat că indicatorul dat își păstrează trendul descrescător” (Gutium, 2017, p. 69). Cu scopul evaluării competitivității bunurilor autohtone, autorul a utilizat următoarea formulă (Gutium, 2014, p. 137):

$$IACSE_j = \left[\frac{(X_j)/(X_j + M_j)}{\sum_{j=1}^n (X_j) / \sum_{j=1}^n (X_j + M_j)} - 1 \right] \div \left[\frac{(X_j)/(X_j + M_j)}{\sum_{j=1}^n (X_j) / \sum_{j=1}^n (X_j + M_j)} + 1 \right] \quad (1)$$

unde: $IACSE_j$ – indicele avantajului comparativ simetric secțiunii (grupe de mărfuri) j pe piața externă;

X_j – volumul exportului secțiunii (grupe de mărfuri) j ;

M_j – volumul importului secțiunii (grupe de mărfuri) j .

Calcululele efectuate pentru Republica Moldova au arătat, că mai puțin de jumătate din grupele de mărfuri au înregistrat avantaj comparativ în anul 2017. Unele rezultate sunt prezentate în Figura 6.

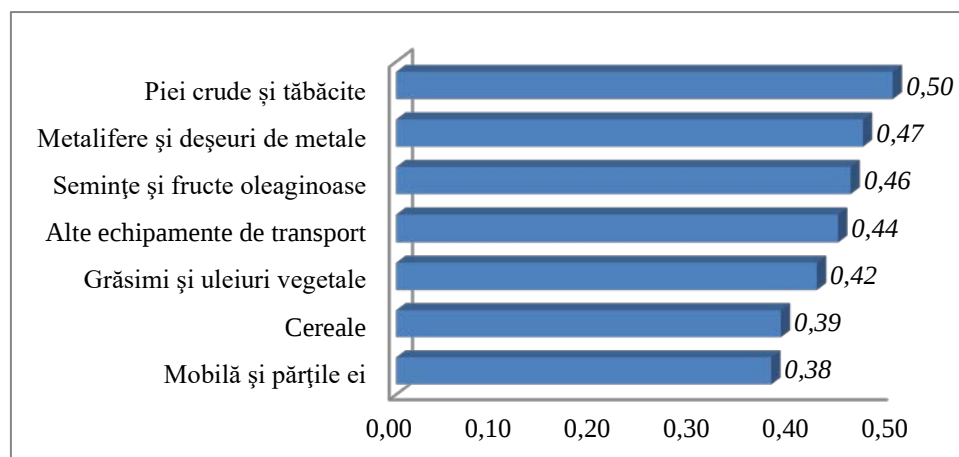

Figura 6. Primele șapte grupe de mărfuri care au înregistrat avantaje comparative pe piața externă, anul 2017 (Republica Moldova)

Sursa: calculele autorului

Pieile brute și tăbăcite au înregistrat avantaj comparativ însemnat, deoarece stabil în ultimii ani crește cererea sectorului extern la bunul dat. În perioada 2014-2017 a crescut volumul fizic al exportului și a scăzut prețul de export. Preponderent bunul dat se exportă în Italia, unul din producători de talie mondială de încălțăminte. În anul 2017 exportul de „piei de bovine” a crescut cu 29% în raport cu anul 2014, exportul (fără reexport) a constituit 117,04 mii bucăți.

Multe gospodării țărănești cresc iepuri, nutrir, însă se utilizează numai carnea animalelor crescute, dar pieile, în cea mai mare parte, se aruncă, ceea ce micșorează rentabilitatea creșterii animalelor. Luând în calcul majorarea cererii pentru pieile brute ar fi binevenită organizarea

punctelor de colectare a pieilor, și utilizarea lor, după prelucrare, la fabricarea articolelor de îmbrăcăminte.

Grupele de mărfuri „metalifere și deșeuri de metale”, „semințe și fructe oleaginoase”, „cereale” au înregistrat avantaj comparativ datorită faptului că exportul acestor bunuri este monopolizat.

Transformarea piețelor concurenței perfecte și concurenței monopolistice în oligopol sau monopol, creează condiții pentru economia de scară, controlul prețurilor, micșorarea riscului apariției pe piață a bunurilor substituibile.

Una dintre cele mai importante funcții ale statului este de a proteja libera concurență și de a limita activitatea monopolurilor. Statul trebuie să promoveze politica antitrust mult mai eficient și să adopte legi relevante.

4. Eficiența politicilor comerciale

Politica comercială trebuie să creeze condiții pentru dezvoltarea atât a concurenței, cât și a comerțului. În procesul de formare a politicii comerciale este necesar de ținut cont de nivelul de dezvoltare și potențialul economiei naționale.

Creșterea economică și politica comercială sunt interdependente. Costul aplicării politicii protecționiste în cazul unui stat slab dezvoltat, poate fi extrem de mare, iar țările cu un nivel înalt de dezvoltare pot să aplice aceste instrumente politice fără a avea pierderi însemnate.

Promovarea politicii comerțului liber poate avea efecte pozitive semnificative, însă rezultatul va fi nul, dacă va fi promovată unilateral.

În practica mondială putem întâlni diverse genuri de politică comercială, însă nu toate s-au finisat cu efecte pozitive. Ne vom opri, numai la câteva din ele.

Una din politici comerciale eficiente a fost utilizată în Egipt, în industria ușoară. Ea constă în constrângerea condiționată a unor producătorilor privind accesul pe piața externă până în momentul când vor fi satisfăcute toate cerințele stabilite de către stat față de producție. D. Atkin consideră că: „Esența constrângerilor privind cererea, pot constitui o barieră critică pentru creșterea durabilă a țărilor în curs de dezvoltare și pot fi atenuate prin inițiative privind accesul pe piață” (Atkin, Khandelwal & Osman, 2017, p. 603).

În promovarea politicii comerciale Republica Moldova trebuie să aplice experiența Tunisiei, care constă în acordarea subvențiilor de stat pentru promovarea exportului în următoarele cazuri:

- operațiile de export sunt efectuate de un jucător autohton nou;
- exportatorul livrează marfa pe o piață nouă;
- producătorul lansează un produs noi atât pe piața internă, cât și externă (Cadot, Fernandes, Gourdon & Mattoo, 2012).

Concluzii

Luând în calcul specificul modificărilor din economia mondială, guvernul Republicii Moldova trebuie să intensifice eforturile în crearea condițiilor favorabile întreprinzătorilor autohtoni implicați în promovarea exportului. Însă, concomitent, trebuie să promoveze politici antitrust în cazul monopolizării exportului sau importului anumitor bunuri. În plus, statul trebuie să ia măsuri suplimentare pentru a diversifica atât exportul, cât și economia națională integral. La moment, una din cele mai potrivite politici de promovare a exportului pentru Republica Moldova este cea aplicată de Tunisia.

Referințe

- [1]. Linder, S. (1961). *An Essay on Trade and Transformation*. New York and Stockholm: John Wiley and Sons, and Almquist and Wiksell.
- [2]. Vernon, R. (1966). International Investment and International Trade in the Product Cycle. *Quarterly Journal of Economics*, May, 190-207.
- [3]. Posner, M. (1961). International Trade and Technical Change. *Oxford Economic Papers*, October, 323-341.
- [4]. Krugman, P. (1979). Increasing Returns, Monopolistic Competition and International Trade. *Journal of International Economics*, 9, 469-479.
- [5]. <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=191>
- [6]. <https://comtrade.un.org/db/dqBasicQueryResults.aspx?cc=TOTAL&px=HS&r=498&y=2007,%202008,%202009,%202010,%202011,%202012,%202013,%202014,%202015,%202016,%202017&p=0&rg=1,2,3,4&so=9999>

- [7]. Gutium, T. (2017). Conceptual approach of competitiveness and interdependence between competition and competitiveness. *Economica*, 3, 59-71.
- [8]. Gutium, T. (2014). Competitivitatea bunurilor autohtone pe piața internă și piețele externe. *Creșterea economică calitativă: aspecte teoretice și practice: culeg. de art. șt. și tz. ale comunicării șt. prezentate în cadrul conf. intern., 27 febr. 2014*. Chișinău: ASEM, 131-138.
- [9]. Atkin, D., Khandelwal, A., & Osman, A. (2017). Exporting and Firm Performance: Evidence from a Randomized Experiment. *The Quarterly Journal of Economics*, Volume 132, Issue 2, 551–615 .
- [10]. Cadot, O., Fernandes, A., Gourdon, J., & Mattoo, A. (2012). Are the Benefits of Export Support Durable? Evidence from Tunisia. CEPII, WP, No 30,. Retrieved from http://www.cepii.fr/pdf_pub/wp/2012/wp2012-30.pdf